

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду

На електронској седници Наставно-научног већа Филолошког факултета Универзитета у Београду одржаној 21. 3. 2022. изабрана је Комисија за преглед и оцену докторске дисертације коју је Дуња Ранчић предала под насловом „Обликовање канона српске поезије у антологијама Богдана Поповића, Зорана Мишића и Миодрага Павловића“. У комисију су именовани: др Јован Делић, редовни професор (ментор), др Предраг Петровић, редовни професор (члан) и др Слађана Јаћимовић, редовни професор (члан). Комисија има част да већу Филолошког факултета поднесе следећи

ИЗВЕШТАЈ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовео Комисију:

Комисију је именовало Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду 21. 3. 2022. године.

2. Састав комисије:

1. Ментор: др Јован Делић, редовни професор, Филолошки факултет, Београд

Ужа научна област: Српска књижевност

Датум избора у звање 15. 7. 2009.

2. др Предраг Петровић, редовни професор, Филолошки факултет, Београд

Ужа научна област: Српска књижевност

Датум избора у звање 20. 10. 2021.

3. др Слађана Јаћимовић, редовни професор, Учитељски факултет, Београд

Ужа научна област: Српска књижевност

Датум избора у звање 2. 6. 2018.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име, име једног родитеља, презиме	Дуња, Светислав, Ранчић
Датум и место рођења	18. 10. 1985, Пирот
Наслов мастер рада	Уписана на докторске студије након дипломирања 2013. године
Датум и место одбране мастер рада	
Научна област из које је стечено академско звање мастер	

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

„Обликовање канона српске поезије у антологијама Богдана Поповића, Зорана Мишића и Миодрага Павловића“

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација „Обликовање канона српске поезије у антологијама Богдана Поповића, Зорана Мишића и Миодрага Павловића“ Дуње Ранчић има 269 компјутерски сложених страница и организована је у пет поглавља: „Увод“ (стр. 1–4), „Канон“ (5–66), „Антологије“ (67–148), „Каноничност антологије“ (149–202), „Закључна разматрања“ (203–208), која прати попис извора и литературе (209–233) и прилози. Списак литературе садржи 475 библиографских јединица. Прилози садрже фотографије визуелног обликовања изабраних антологија српске књижевности и табеларне приказе промена у издањима антологија Богдана Поповића и Миодрага Павловића, као и заступљености песама Лазе Костића и Јована Дучића у антологијама српске поезије у двадесетом веку.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

У уводном поглављу кандидаткиња дефинише као свој предмет истраживања начин и удео којим антологије српске поезије, а посебно *Антологија новије српске лирике* Богдана Поповића, *Антологија српске поезије* Зорана Мишића и *Антологија српског песништва* Миодрага Павловића, учествују у изградњи представе о њеним канонским вредностима. Овако постављеним проблемом образложена је и структура рада, у коме је најпре изложен општији ток теоријске канонске расправе, а затим аналитички приступљено антологијама у српској поезији, да би се на крају усредређена пажња поклонила трима одабраним књигама.

У другом поглављу проблемски су представљени токови разматрања проблема књижевног канона у новијој теоријској литератури у америчкој и европским књижевним заједницама, те показано како се одједи ових питања јављају у српском књижевном контексту у овом веку. Кандидаткиња је исцрпно коментарисала развој научне усредређености на проблем књижевног канона, и указала на облике којима се у овој дебати у америчкој академској заједници пажња усмеравала на његов политички смисао, а затим на дуго историјско трајање, у „канонским ратовима“ осамдесетих година (у потпоглављу „Америка, осамдесете: политизација“, 5–13) и у магистралним књигама Јана Горака, Џона Гилорија и Харолда Блума деведесетих („Америка, деведесете: историзација“, 14–33). Показана су осветљења књижевног канона као инструмента репрезентације друштвене моћи, историјског елемента самоидентификације критичке позиције, социолошког феномена и поетичког потенцијала метакњижевног дискурса који жели да премости проблем неутемељивости неисторијског естетичког вредновања. Потом је ова расправа у потпоглављу „Европски погледи – континуитети“ (33–56) сагледана из угла европске теоријске мисли, чиме се указује да је узрок њене ограничености на средину у којој је настала и то што је однос према појединим њеним аспектима већ уграђен у науку о књижевности током читавог двадесетог века, од руског формализма и Т. С. Елиота, преко структуралистичке естетичке теорије Јана Мукаржовског која је у подтексту и Јаусове естетике рецепције, француског структурализма Жерара Женета, али и семиотике Јурија Лотмана и московско-тартуске школе. Посебна пажња поклоњена је раду Френка Кермоуда у другој половини прошлог века, а дисциплине *студија памћења* (Алеида Асман, Симон Винко) и *светске књижевности* (Дејвид Дамрош, Тео Дан) на почетку овог показују се као савремени рефлекси америчке дебате. У закључном потпоглављу „Проблем канона у српској науци о књижевности – полутеоријски извод“ (56–66) кандидаткиња критички приступа ставовима које излаже, да би проблематику сумирала кроз три оријентацијске осе: политичности, етимолошко-методолошког приступа и односа према времену, унутар ког се засебно уочава сродност канона са појмом класика и књижевном историјом. У односу на ове осе изложени су спорадични примери теоријског покретања питања канона почетком овог века у српској књижевној заједници, и указано је да рад читавог периода, иако као доминантно обележје има усмерење према *канонизацијским поступцима*, не показује довршену теоријску свест о природи појма. У складу са претходним излагањем, кандидаткиња заговара истраживање жанра антологија поезије као једног од повлашћених простора за анализу испољавања представе о канону српске поезије. Тиме је корпус истраживања ограничен тако да се аспекти проблема који су у претходном оквиру истакнути могу посматрати уз конкретизацију којом се избегава грубост теоријског уопштавања.

У трећем поглављу изложен је најпре преглед савремених проучавања жанра антологија („Проучавање антологија као канонског жанра“, 67–86), проистеклих из канонске расправе. Још једним исцрпним и критички интонираним кретањем кроз истраживачке приступе (Пол Лаутер, Хенри Луис Гејтс Јуниор, Барбара Бенедикт, Андерс

Олсон, Барбара Корте, Ан Фери, Олена Халета) заснован је инструмент којим се полиперспективно приступа анализи антологија у српској књижевности. Наглашена је њена двострука природа: објекта културне предаје и истовремено канала културне медијације, уведен је термин *антологијског протокола* којим су именовани различити елементи ауторског обликовања антологије, изложени су примери историјских анализа жанра антологије унутар једне националне књижевности, у којима је пажња посвећивана осмишљавању унутаржанровске формалне метаморфозе, промене културе читања у вези са успоном овог жанра, те преображаји идентитета заједнице заснованог на антрополошком разумевању колекционарске праксе као облика модерне саморепрезентације.

Затим је историјски представљен жанр антологија поезије у српској књижевности у светлу интересовања за улогу жанра антологија у обликовању књижевног канона („Антологије у српској књижевности – књижевноисторијска скица“, 86–147). Кандидаткиња показује дуго трајање књига сродних облика у српској књижевној култури и постепено сазревање којим се долази до антологије као књиге текстова више аутора, намењене широкој читалачкој публици и одређене ауторском самосвешћу свог састављача. Тиме се оснажује теза да се о антологијама у српској књижевности може говорити од средине деветнаестог века, од *Цветника српске словесности* Јована Суботића, *Забавне песмарице* Јеремије Обрадовића Карацића и *Цвећа српских песама* Димитрија Михајловића. Детаљно излагање промена протокола показује да као примарни разликовни оквир за вредновање појединачне антологије треба посматрати непосредни унутаржанровски контекст, у односу на који је досадашње посматрање антологичарског рада у светлу критичких ставова састављача изношених у другим текстовима могућа спољашња потврда. У таквом сагледавању, уз уочавање магистралности антологија које, насупрот тематским или оним ограниченог поетичког одсечка, посматрају целину српске поезије, потврђена је хипотеза о антологији као канонском жанру. У протоколима ових књига преовлађују потребе одређења, односно граница српске књижевности које одговарају на потребу читалачке заједнице за национално значајном књигом, потребе установљавања мерила књижевне вредности и њихове објективизације, којима се посредно обликује и представа о вредностима српске поезије која тежи да превазиђе тренутак вредновања, те потреба за осмишљавањем односа према књижевној прошлости, односно представе о идентитету српске поезије као временског трајања целине. Унутаржанровнска упоредна анализа показује да се антологије Богдана Поповића, Зорана Мишића и Миодрага Павловића могу назвати канонским, јер постављају парадигматски облик жанра у тренутку у ком настају и за антологије, нарочито оне мање успешне, које настају након њих. Посебна пажња посвећена је испитивању визуелног обликовања ових књига, које указује и на прикривене унутаржанровске сродности, посебно међу трима канонским, али и на подизање њиховог статуса од књиге секундарног ауторства до репрезентативне књиге читаве културе. Кандидаткиња истиче период 1970–1975. године као завршетак „златног доба“ антологија у српској поезији, након којег пролиферација

оваквих књига више не може да понуди решење за кризу књижевности и хуманистике која је у последњим међу њима освешћена, а која обележава и ситуацију у којој се у теоријском дискурсу отворила расправа о канону, као облик жудње за њим.

Четврто поглавље анализира три изабране антологије и поставља питање о природи каноничности сваке од њих, тј. о томе како одређењима према проблемима које постављају у средиште своје концептуализације целине српске поезије надаље обликују разумевање њених канонских вредности. О *Антологији новије српске лирике* (149–169) најпре је поређењем њених издања објављених за живота Богдана Поповића уочена илузија њене непромењивости, која почива на стабилности унутрашњег наратива о органском развоју српске поезије као целине од Бранка Радичевића до времена састављања. Истовремено је испитиван интерпретативни смисао текстолошких захвата, односно последице по смисао песме које се остварују унутрашњом композицијом и распоредом у књизи. Затим су анализирани до сада неистражени извори Поповићевог антологијског протокола, поређењем са концептуализацијама енглеских, америчких, француских, немачких и италијанских антологија о којима састављач оставља трагове у предговору. Типологизацијом ових књига уочена су два доминантна облика – антологијеризнице и антологије која почива на причи о развоју, а унутар ове друге уочена и специфичност која долази са укључивањем савременог песништва у осмишљавање. Ова позиција усмерава смисао антологизације српске поезије у књизи Богдана Поповића, а њени ефекти показани су у последњем потпоглављу на примерима Јована Дучића и Лазе Костића, случајевима „чврсте“ и „слабе“ антологизованости песничког лика, те начинима на које се они, од овакве почетне антологизације, мењају кроз даље антологије у двадесетом веку.

Антологија српске поезије Зорана Мишића анализирана је (на страницама 169–186) са намером одвајања искуства антологичара од значаја других облика његове критичке делатности, због каквог је она често посматрана као облик понављања већ исказаних ставова о вредностима поезије послератног модернизма. На једној страни уочено је да је, за разлику од других антологија истог периода, одређење састављача према југословенском контексту настанка књиге изостављено из антологијског протокола, а на другој да је упоредо са настанком књиге Мишић био укључен у полемику о „јединственом југословенском критеријуму“, али и да је након *Антологије српске поезије* саставио *Антологију новије југословенске поезије* на француском, која је заборављена већ у тренутку објављивања. Детаљније испитивање приче о настанку *Антологије српске поезије* показало је да јој почетак састављања југословенске претходи, и да је у раду на избору савремене поезије Мишић изменио и Поповићеву парадгиму уцелињавања од органицистичког развоја до проблемског питања валидности одговора на питање „шта је уистину модерно“, а да је са њим доспео и до полифонијског континуитета српске књижевне прошлости као начина заснивања идентитета целине поезије који није задат политичким налогом. Овакав однос према прошлости, заједно са померањем објекта

естетичког вредновања од песме ка песничком чину, омогућио је да се антологизацијом у канон уведе и поезија обележена авангардним искуством, што је такође начин којим је Мишићева књига обележила и даље антологизације српске поезије и саморазумевање њеног историјског простирања.

У потпоглављу о *Антологији српског песништва* Миодрага Павловића (186–202) посебна пажња посвећена је интерпретативним маневрима којима се стара поезија уноси у антологијску целину, и показано је дејство потребе за тотализацијским погледом на традицију обликовано из поетичке позиције високог модернизма њеног састављача. Естетска актуелизација средњовековне књижевности за Павловића долази уз цену одустајања од пуноће смисла првобитног контекста настанка ових текстова, а континуитет између ње и нове српске књижевности саграђен је уз свесно потискивање значаја романтичарске парадигме за обликовање представе о националној књижевности, афирмишући насупрот томе концепт традиције као сећања, односно њено оживљавање са смислом одређеним поетичким хоризонтом савремености. Антиромантичарска позиција Миодрага Павловића у првом издању *Антологије српске поезије* указује се не само кроз изостављање из ње усмене поезије, већ и кроз разградњу приче о њеној улози у конституисању нове књижевности која је била темељна за претходне антологизације. Њена последица је растварање појма књижевности у облику у ком се он јавио у деветнаестовековној, романтичарској парадигми. То је видљиво и у начину на који је од петог издања Павловићеве књиге усмена поезија укључена у целину, кроз њену интерпретацију као преведеног митског искуства. Видљиво је и у освешћењу границе институције књижевности, због којег, како кандидаткиња показује, каноничност Павловићеве књиге задобија негативни облик – касније антологије српске поезије, и када су састављане са импулсом сличног модернистичког односа актуелизације наноса традиције, чине то уз повратак на старији наратив о целовитости српске поезије од Бранка Радичевића до данас.

У закључном разматрању (203–209) обједињују се основни закључци истраживачког проучавања и претходне анализе уопштавају се из угла удела који жанр антологија поезије има у обликовању представе о идентитету и вредновању српске поезије током двадесетог века, уз сумирање односа према трима оријантацијским осама говора о канону у трима антологијама које су означене као канонске.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ

1. „Anto-logika u ogledalu „dvojnika iz negativne dimenzije“: *Pantologije* Stanislava Vinavera kao preispitivanje modela *Antologije novije srpske lirike* Bogdana Popovića”, *Treći program*, br. 153, god. 44, Beograd, 2012, str. 50–76.

2. „Видети град као залог смисла – поглед који гледа у градове у *Сметњама на везама* Ивана В. Лалића“, *Летопис Матице српске*, год. 191, књ. 496, св. 1/2 (јул–авг. 2015), стр. 43–55.
3. „Два живота и две смрти пародије – успостављање аутопоетичке самосвести у *Мјећи* Станислава Винавера“, *Поезија и поетика Станислава Винавера*, ур. Предраг Петровић, Институт за књижевност и уметност, Београд, 2016, стр. 510–520.
4. „Треба ли нам национална књижевност? (Разговор са Н. Николићем поводом књиге *Проблеми савремене књижевне историје: критичка пролегомена за обнову националних књижевности и њихових историја*), *Летопис Матице српске*, год. 192, књ. 497, св. 4 (април 2016), стр. 529–539.
5. „Узбудљивост необичног цитата и врлина постављања другачијих питања (Предраг Петровић: *Између музике и смрти: огледи о модернистичкој поезији*, Београд, 2016), *Књижевна историја*, год. 49, бр. 163 (2017), стр. 367–370.
6. „Од чега се не може побећи. Песничка самосвест у ’Кинеском пастишу’ Борислава Радовића“, *Зборник Матице српске за књижевност и језик*, књ. 66, св. 2 (2018), стр. 577–588.
7. „Исписи Ивана В. Лалића уз *Четири канона*“, *Зборник Матице српске за књижевност и језик*, књ. 66, св. 1 (2018), стр. 229–311.
8. „Криза жанра и приповедачка поетика *Жизниописанија мојих* Нићифора Нинковића“, *Ramieć - Wielkie tematy kultury w literaturach slowianskich*, Norbertinum, Lublin, 2021, 277–294.
9. „Разговор о смислу као начин да се буде (Ненад Николић, *Идентитет српске књижевности. Прича о књижевноисторијској идеји*, Београд, СКЗ, 2019)“, *Књижевна историја*, Vol. 53, No. 173, Београд, 403–410.
10. „Зоран Мишић: каноничност антологије“, излагање на XXVIII Међународном славистичком колоквијуму у организацији Славистичког института Лавовског националног универзитета Ивана Франка, 21–22. маја 2020. (објављивање зборника одложено до даљњег).

VII ЗАКЉУЧЦИ, ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Општи закључак спроведеног истраживања тиче се потврде значаја жанра антологија за разумевање идентитета српске књижевности, у облику који тај идентитет гради као причу о њеним вредностима које превазилазе ограничење тренутка и поетичких ставова онога ко вредновање изриче. Антологије поезије нису само хронолошки подударне са периодом модерности, већ у својој специфичној жанровској природи обједињују кључна места проблема модернистичког односа према прошлости. У српској књижевности време од појаве *Антологије новије српске лирике* до почетка седамдесетих година распон је у коме овај жанр показује стабилност и на њој саграђен утицај на обликовање представе о вредностима српске поезије као целине. Истраживање нуди систематични преглед испољавања те стабилности, као и унутаржанровски континуитет који дефинише поље у којем се антологија поезије указује као синегдотска замена за целину књижевности. Тај се утицај огледа у обавезности коју антологичарска решења Богдана Поповића, Зорана

Мишића и Миодрага Павловића, уз успостављање представа о поезији, истовремено нуде и одговоре на кључна питања постављена књижевности као друштвеном феномену њихове садашњице, потврђујући у свакој од антологизација пре свега потребу да се српско песništvo потврди као вредност, а затим нудећи и модел којим се оно осмишљава као повезано јединство. Унутар тако осмишљене целине јавља се и свака нова антологија, која може за себе изборити статус канонске, али се то не догађа оспоравањем претходног модела, већ његовим дубоким прихватањем, а затим модификацијом, којом управља осмишљавање из новог тренутка у незавршивом процесу тумачења и присвајања прошлости. Закључак кандидаткиње о проблематичној могућности појаве нове антологије која би била канонска на начин на који су три анализирани изречени је из исте позиције из које се отвара интересовање за теоријски проблем канона: да би била канонска, неопходни услови су и њен осмишљен однос према прошлости, и спремност да тај однос не буде архиварски; пре свега тога, неопходно је да почива на истом таквом уверењу да је књижевност као културни простор важна, али и на способности да то уверење подели са читалачком заједницом која своје саморазумевање гради на истој уверености.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

На основу *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду* и налаза у извештају из програма *iThenticate*, којим је извршена провера оригиналности докторске дисертације „Обликовање канона српске поезије у антологијама Богдана Поповића, Зорана Мишића и Миодрага Павловића“ аутора Дуње Ранчић, констатујем да утврђено подударане текста износи 3%.

Овај степен подударности у складу је са Чланом 9 *Правилника*.

На основу изнетог, а у складу са ставом 2 Члана 8 *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду*, изјављујем да извештај указује на оригиналност докторске дисертације, те се прописани поступак припреме за њену одбрану може наставити.

Ова дисертација има двоструки значај, тако да се може рећи да садржи две веома озбиљне целине, односно две потенцијалне дисертације. Прва се тиче увида у теоријску литературу у америчкој и европској науци о књижевности о канону и проблему канонизације. То је досад најтемељнији, најпрегледнији и најисцрпнији увид у теоријску мисао о канону, што је од нарочитог значаја за нашу књижевну мисао. Када буде публикован, овај део дисертације биће веома подстицајан за све оне који се буду бавили овим и сличним теоријским проблемима.

Други део јесте анализа и оцена трију најпознатијих наших канонских антологија. Та анализа, опис и вредновање такође су веома инспиративни за све који буду проучавали не само поменуте антологије, већ канонизацију једне књижевности преко антологија. Овај део рада се прецизно одређује и према неким досадашњим ставовима о поменутим антологијама.

Све у свему, оба ова истраживачка тока чине једну комплементарну целину која одговара постављеном задатку и поставља нове питања у вези са каноном и антологијама. Овај рад би могао бити оријентир у сличним истраживањима у будућности.

IX ПРЕДЛОГ

На основу укупне оцене дисертације, која представља опсежно и детаљно истраживање са вредним резултатима за науку о књижевности, Комисија предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да Извештај о оцени докторске дисертације Дуње Ранчић, под насловом **„Обликовање канона српске поезије у антологијама Богдана Поповића, Зорана Мишића и Миодрага Павловића“** прихвати и упути га Већу друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду на сагласност и да кандидата, по добијању сагласности, позове на усмену јавну одбрану рада.

Београд, 25. 3. 2022.

Комисија:

др Јован Делић, редовни професор

др Предраг Петровић, редовни професор

др Слађана Јаћимовић, редовни професор